Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Den digitala omställningen i Europa–Medelhavsområdet

(yttrande på eget initiativ)

(2023/C 100/10)

Föredragande: **Dolores SAMMUT BONNICI**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	20.1.2022
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen
	Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för yttre förbindelser
Antagande av sektionen	16.11.2022
Antagande vid plenarsessionen	14.12.2022
Plenarsession nr	574
Resultat av omröstningen	
(för/emot/nedlagda röster)	181/0/3

1. **Slutsatser**

1.1 Den digitala omställningen revolutionerar alla aspekter av livet med betydande effektivitetsvinster och ger användarna möjlighet att uppnå mer tillfredsställande liv. Den betraktas som en pelare för resiliens i perioden efter covid-19-pandemin, och har accelererat exponentiellt sedan pandemin utbröt, särskilt genom EU:s åtgärder på det digitala området som har visat sig vara effektiva i samband med strategin för begränsning av covid-19.

1.2 Fördelarna med digitaliseringen är välkända inom specifika sektorer såsom e-utbildning, e-hälsa, e-förvaltning, jordbruksnäringen, e-juridik och internetbanker. Många regeringar i Medelhavsområdet främjar dessa sektorer, men insatserna är inte homogena i hela regionen och kan leda till en ännu djupare digital klyfta mellan länder. Att infrastruktur för att stödja denna teknik tillhandahålls är därför avgörande.

1.3 Den digitala klyftan när det gäller tillgång och användning finns inte bara mellan olika Medelhavsländer, utan även inom länderna i regionen, där landsbygdsområden och avlägsna områden, informella arbetstagare, kvinnor och äldre befinner sig i en sämre situation. För att inte förvärra de befintliga ojämlikheterna är insatser för att överbrygga den digitala klyftan därför nödvändiga på både regional och nationell nivå.

1.4 Digital konnektivitet håller på att bli en rättighet för alla människor. FN:s generalsekreterares färdplan för digitalt samarbete har redan gett upphov till en uppsättning mål för 2030. Däremot är ”rätten att inte vara uppkopplad”, som är en realitet i ett antal europeiska länder, en omdiskuterad fråga.

1.5 Digitala färdigheter är nödvändiga och bör därför integreras i de utbildningsprogram som riktar sig till ungdomar i regionen, med tanke på den mycket höga ungdomsarbetslösheten. En effektiv arbetsmarknadspolitik i regionen kommer att syfta till att göra ungdomar till inte bara teknikanvändare utan även teknikproducenter. Både sysselsättning och entreprenörskap på detta område är mycket lovande karriärvägar.

1.6 Det krävs en gedigen rättslig ram för att skydda användarna från digitala risker, såsom cybersäkerhetsattacker, och för att säkerställa att dataskyddsmekanismer respekterar de mänskliga rättigheterna i fråga om digital integritet. Det cybersäkerhetsindex som tillhandahålls av Internationella teleunionen (ITU) mäter ländernas engagemang i fråga om cybersäkerhet på global nivå. Indexet visar att säkerhetsnivåerna i allmänhet är högre i norra Medelhavsområdet, medan Egypten ligger i topp bland länderna i södra Medelhavsområdet.

1.7 Den behövs också för att säkerställa en rättvis och konkurrenskraftig digital marknad med tanke på de digitala jättarna. Det finns en betydande klyfta inom den digitala rättsliga ramen mellan länderna i norra och södra Medelhavsområdet. Ett tydligt exempel är bristen på en oberoende myndighet med ansvar för att främja den digitala omställningen i södra Medelhavsområdet.

1.8 EESK betonar uttryckligen att FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna och ILO:s grundläggande konventioner måste genomföras ambitiöst i alla stater i Medelhavsområdet så att den digitala omställningen verkligen kan bidra till en gynnsam ekologisk, ekonomisk och social utveckling.

2. **Inledning**

2.1 Den digitala omställningen får konsekvenser för alla aspekter av våra liv, från konsumtion till arbete och produktion. Som en reaktion på den globala covid-19-pandemin har denna omställning gått snabbare än någonsin de senaste åren. Digitalisering anses vara en av huvudpelarna i återhämtningen på båda sidor av Medelhavet, och människor tillägnar sig digitala verktyg fortare än någonsin. Distansarbete håller på att bli verklighet, och e-handeln och plattformsekonomin växer i en aldrig tidigare skådad takt, vilket kompenserar för företag som stängt ner på grund av pandemin. Samtidigt kan denna snabba omställning skapa en ny källa till fördjupad ojämlikhet, eftersom de mest utsatta befolkningsgrupper som står inför digital utestängning är de som drabbats hårdast av pandemin.

2.2 Detta dokuments huvudsakliga mål är följande:

— Att bedöma det aktuella läget vad gäller den digitala omställningen i Europa–Medelhavsområdet, programmen och de framsteg som gjorts.

— Att lyfta fram de potentiella fördelarna med digitalisering och särskilt nya möjligheter för små och medelstora företag genom e-handel, e-utbildning, e-förvaltning, e-hälsa och digital bankverksamhet.

— Att identifiera hinder för digitalisering, där de främsta hindren avser digital infrastruktur och tillgång, den digitala klyftan både inom ett land (landsbygd/stad, kvinnor/män, ungdomar/äldre) och mellan länder (nord/syd), brist på grundläggande digitala färdigheter och digital kompetens. Den digitala omställningen kan därför leda till ökad ojämlikhet i ett land och även till skillnader i utvecklingsmönster mellan länderna i regionen.

— Att lyfta fram de risker som är förknippade med digitaliseringen, från risker som rör cybersäkerhet, digital suveränitet, dataskydd och digital piratkopiering till medborgerlig frihet.

3. **Bakgrund**

3.1 Vi genomlever för närvarande en period av snabb digitalisering och kan hitta digitala verktyg i alla aspekter av våra liv, bland annat hälsa, arbete, förvaltning, utbildning och företagande. Digitala färdigheter är nödvändiga i det nya arbetslivet för att trygga sysselsättningsmöjligheter och belönas med högre inkomster. Den digitala ekonomin består av de centrala *it-/IKT-sektorerna*, såsom maskinvarutillverkning, programvaru- och it-konsulttjänster, informationstjänster och telekommunikation, den *digitala ekonomin i snäv bemärkelse*, inbegripet digitala tjänster och plattformsekonomin, och den *digitaliserade ekonomin i bred bemärkelse*, som omfattar e-företag, e-handel, industri 4.0, precisionsjordbruk och algoritmisk ekonomi, där delningsekonomin och gigekonomin står i förgrunden för den digitala ekonomin ([1]).

3.2 Digitaliseringen var på uppgång redan före covid-19-pandemin, med den senaste tidens stora trender inom digital teknik på områden såsom blockkedjeteknik, dataanalys, artificiell intelligens (AI), 3D-skrivare, sakernas internet, automatisering och robotteknik, molntjänster ([2]) samt spårnings- och fjärrövervakningssystem.

([1]) Bukht, R. och Heeks, R., ”Defining, conceptualising and measuring the digital economy”, *Development Informatics Working Papers*, nr 68, 2017.

([2]) ”Digital economy report 2019”, Unctad.

3.3 Denna trend mot ett snabbt införande av digitala verktyg och digital teknik har kallats den fjärde industriella revolutionen och har en enastående potential att höja de globala inkomsterna och livskvaliteten i världen.

3.4 I och med att mer än 30 % av världens befolkning använder sociala medieplattformar kan digitaliseringen dessutom anses vara ett tveeggat svärd som kan stärka den sociala sammanhållningen och föra samman olika kulturella bakgrunder, eller fungera som ett verktyg för att sprida extrema idéer, ideologier och falska nyheter.

3.5 Antalet personer som använder internet har ökat under de senaste årtiondena och i regionen, och uppgick till så mycket som 93,2 % av befolkningen i Spanien 2020, 90,8 % i Cypern, 90,1 % i Israel, 86,9 % i Malta, 86,6 % i Slovenien, 84,1 % i Marocko, 77,7 % i Turkiet, 77,6 % i Montenegro och 71,9 % i Egypten. Den lägsta siffran i regionen är för Algeriet, där den uppgick till 49 % av befolkningen 2018 (senast tillgängliga uppgifter, databasen ITU World Telecommunication/ICT Indicators). Dessa siffror belyser endast de regionala skillnaderna i fråga om digital tillgång. Det bör noteras att på nationell nivå har landsbygdsområden och avlägsna områden mycket lägre konnektivitetsnivåer.

3.6 EU:s medlemsstater i Medelhavsområdet har anammat den digitala omställningen och utvidgat sin virtuella politik, inbegripet den digitala inre marknaden ([3]) och programmet för ett digitalt Europa ([4]). Europas digitala decennium offentliggjordes av kommissionen i mars 2021, och där skisserade man digitala mål för 2030 och en vision för Europas digitala omvandling ([5]). Ett instrument i det digitala decenniet är navet Digital for Development (D4D) ([6]), som lanserades i december 2020 med målet att harmonisera och samordna digitala initiativ mellan medlemsstaterna ([7]). Dessutom är digitaliseringen en huvudpelare i den nya agendan för Medelhavsområdet, som kommissionen föreslog i februari 2021. I synnerhet syftar den nya agendan till ”en grön, digital, motståndskraftig och rättvis återhämtning, som styrs av Agenda 2030 för hållbar utveckling, Parisavtalet och den europeiska gröna given” ([8]).

3.7 Covid-19-pandemin har påverkat arbetsbeteendet och drivit människor mot distansarbete. Distansarbete har ett antal nackdelar, men dess fördelar omfattar allt från mindre pendlingstid, lägre utsläpp och positiva miljöeffekter till bättre balans mellan arbete och privatliv, särskilt för föräldrar ([9]). Möjligheterna till distansarbete varierar på båda sidor av Medelhavet. Många arbetstagare i söder har färre möjligheter till distansarbete eftersom de inte har tillgång till de nödvändiga verktygen, eller helt enkelt utför arbeten som inte kan utföras på distans. Al Azzawi (2021) har utvecklat ett index för ”distansarbetesmöjligheter” för arabländerna och funnit en betydande klyfta i denna distansarbetskapacitet inom regionen. Hon bekräftar att de mest utsatta arbetstagarna inte har möjlighet att arbeta på distans och därför har drabbats hårdast av pandemin ([10]). Europas erfarenheter av ett brett införande av distansarbete visar hur viktigt det är att ha en rättslig ram för ”rätten att inte vara uppkopplad” för att respektera gränserna mellan privatliv och yrkesliv ([11]).

3.8 Digitaliseringen har lett till plattforms- och gigekonomins uppgång. Även om det finns många möjligheter inom plattformsekonomin har den också lett till växande farhågor rörande arbetsvillkor och, i synnerhet, begränsad tillgång till social trygghet, osammanhängande arbetstider och låga inkomstnivåer samt svårigheter att säkerställa kollektiva

([3]) Den digitala inre marknaden syftar till att förbättra tillgången till, kvaliteten på och säkerheten när det gäller konnektivitet inom medlemsstaterna, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/ict/bloc-4.html.
([4]) Europas digitala decennium består av fyra huvudpelare, som omfattar kompetens, infrastruktur, förvaltning och näringsliv: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/digital-europe-programme_sv.
([5]) https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_sv.
([6]) Digital for Development (D4D) Hub.
([7]) Langendorf, M., ”Applying Europe’s Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls”, *IEMed. Mediterranean Yearbook*, 2021.
([8]) Förnyat partnerskap med det södra grannskapet, Europeiska kommissionen, 2021.
([9]) ”Working from home: From invisibility to decent work”, ILO, 2021.
([10]) Al Azzawi, S., ”Lives Versus Livelihoods: Who Can Work from Home in MENA?”, *ERF Working Paper*, nr 1471, 2021.
([11]) EPRS Briefing om ”The right to disconnect”, PE 642.847 – juli 2020.

rättigheter ([12]). I detta avseende efterlyses i ILO:s hundraårsdeklaration om framtidens arbetsliv (2019) politiska strategier och åtgärder för att ta itu med utmaningarna och möjligheterna i samband med arbetets digitala omvandling, inbegripet plattformsarbete.

3.9 Den snabba digitala omställningen, särskilt i det ekonomiska livet och arbetslivet, har naturligtvis starka effekter på alla sociokulturella strukturer. Under den arabiska våren kunde man därför konstatera att digitala kommunikationsverktyg främst användes för att framgångsrikt organisera civilt motstånd och samarbete mellan aktivister. Den fortsatta utvecklingen visade dock att i de länder där inga hållbara demokratiska strukturer inrättats har undertryckandet av de grundläggande friheterna – inbegripet yttrandefriheten i digitala medier – och arbetstagarnas rättigheter – inbegripet rätten till föreningsfrihet, som håller på att bli ännu viktigare i plattforms- och gigekonomin – åter försämrats. Till exempel förtrycks oberoende organisationer i det civila samhället, såsom fackföreningar, icke-statliga människorättsorganisationer eller arbetsgivarorganisationer och deras aktivister, enbart på grund av att de utövar grundläggande friheter eller uttrycker avvikande åsikter. Dessutom blockeras webbplatser för inhemska och internationella nyheter och oberoende organisationer i det organiserade civila samhället gång på gång. FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna och ILO:s konventioner genomförs många gånger endast formellt, men inte i praktiken, i vissa stater i Medelhavsområdet.

3.10 Digitaliseringen är avgörande för de små och medelstora företagens utveckling ([13]). Fördelarna varierar från lägre kostnader, tids- och resursbesparingar och ökad effektivitet till bättre integrering av leveranskedjan och produktdifferentiering ([14]). OECD:s ”SME and Entrepreneurship Outlook 2019” ([15]) ger en mer detaljerad bild av sådana fördelar. Ett exempel är stordataanalyser som tillsammans med sensorer, appar, molntjänster och 3D-skrivare möjliggör bättre kundanpassning.

3.11 Även om det finns många fördelar med digitaliseringen för små och medelstora företag stöter de även på ett antal hinder, och ett av de främsta är bristen på tillgång till finansiering ([16]). Det andra stora hindret är bristen på tillgång till digital kompetens, utbildning och fortbildning, samtidigt som införandet av digitala affärsmodeller och teknik kräver både ekonomiska investeringar och intern digital kompetens. Ett digitalt beredskapsindex för små och medelstora företag har utarbetats av European Mediterranean Economists Association (EMEA), baserat på en undersökning riktad till små och medelstora företag i södra Medelhavsområdet. Det visar att beredskapsnivån för den digitala omvandlingen är beroende av infrastrukturkapacitet, telekommunikationer och tekniska framsteg på landsnivå, men också av kapaciteten hos företag på mikronivå. Större företag är mer förberedda för digitalisering och yngre företag är mer benägna att eftersträva den ([17]).

3.12 Digitaliseringens baksida är förlusten av arbetstillfällen på grund av automatisering inom vissa ekonomiska sektorer. Det civila samhället kan spela en viktig roll när det gäller att hjälpa arbetstagare att höja sin kompetens, med målet att göra den digitala omställningen till en rättvis omställning som är förenlig med EU:s handlingsplan för att ”ingen ska hamna på efterkälken”.

3.13 För att främja digitaliseringen och utforma den mest effektiva politiken är det av största vikt att mäta och övervaka den digitala omställningen med hjälp av lämpliga och mätbara indikatorer. Sedan 2014 har kommissionen utvecklat indexet för digital ekonomi och digitalt samhälle (Desi) ([18]), som visar framstegen på digitaliseringsområdet i medlemsstaterna men även en bestående digital klyfta ([19]). Desi kan ligga till grund för en referensövervakningsram för Medelhavsländer som inte tillhör EU.

([12]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Bättre arbetsvillkor för ett starkare socialt Europa: dra full nytta av digitaliseringen för framtidens arbete [COM(2021) 761 final] – Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om bättre arbetsvillkor för plattformsarbete [COM(2021) 762 final] (EUT C 290, 29.7.2022, s. 95).

([13]) EESK:s informationsrapport ”Digitaliseringen och de små och medelstora företagen i Medelhavsområdet”.

([14]) Kergroach, S., ”Giving momentum to SME digitalization”, *Journal of the International Council for Small Business*, vol. 1, nr 1, 2020, s. 28–31.

([15]) ”OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019”.

([16]) EESK:s informationsrapport ”Tillgång till finansiering för små och medelstora företag och medelstora börsnoterade företag under perioden 2014–2020: Möjligheter och utmaningar”.

([17]) Ayadi, R. och Forouheshfar, Y., ”MSMEs digitalization in the Mediterranean: A new digital preparedness index”, *EMANES working paper*, 2022, som kommer att offentliggöras inom kort.

([18]) https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi

([19]) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sv/ip_21_5481

4. **Allmänna kommentarer**

4.1 Den djupgående effekten av den digitala omställningen märks i samhällen och ekonomier. Även om södra Medelhavsområdet står inför utmaningar när det gäller att tillhandahålla allmän tillgänglighet och förbättra medborgarnas digitala färdigheter är regionen inget undantag när det gäller att påskynda den digitala omställningen och dra nytta av den på många områden.

4.2 *E-handeln* har ökat på grund av åtgärder för social distansering. Onlineshopping förekommer i stor utsträckning, med en ökning av e-handeln både mellan företag och konsumenter och mellan företag. Den verkställande direktören för Afrikas största e-handelsföretag, Jumia, tillkännagav en fyrfaldig ökning av livsmedelsförsäljningen, särskilt i Tunisien och Marocko, där nedstängningar ledde till en hundraprocentig ökning av försäljningen ([20]).

4.3 *E-utbildningen* blomstrade i snabb takt eftersom covid-19 ledde till att skolor stängdes. Regeringar införde till och med vissa plattformar för e-lärande, såsom ”Darsak”-plattformen i Jordanien. Vissa länder har infört ett hybridsystem, till exempel i Egypten ([21]). Onlineplattformar håller på att bli mycket trendiga, t.o.m. för specifika projekt för att få kontakt med lokala yrkesorganisationer, kommuner och viktiga aktörer ([22]). Viss EU-finansiering bör särskilt inriktas på utbildning i digital kompetensutveckling och på att få ungdomar att utveckla sin e-kompetens samt studera it och AI med sikte på ett tryggt arbete i framtiden.

4.4 *E-förvaltning* tros minska byråkratin och bördan av administrativa förfaranden, vilket leder till ett effektivt och enkelt tillhandahållande av offentliga tjänster. Dessutom kan det vara ett verktyg för demokratisering och för att öka medborgarnas aktiva deltagande. Att förbättra e-förvaltningen är en prioritering hos EU:s medlemsstater och utgör en av pelarna i Desi-indexet. Södra Medelhavsområdet rör sig också i denna riktning. Marocko har gjort betydande framsteg med sitt nationella initiativ för e-förvaltning ([23]). Under 2019 lanserade Egypten bland annat ett e-betalningssystem för skatteuppbörd och betalning av räkningar. I januari 2020 flyttade Jordaniens ministerium för den digitala ekonomin sin infrastruktur för informations- och kommunikationsteknik (IKT) till molnet för att utöka tjänsterna till medborgarna ([24]).

4.5 *E-hälsa* är ett kostnadseffektivt sätt att få och tillhandahålla nödvändigt stöd. E-hälsolösningar spelade en viktig roll i kampen mot covid-19. Dessa lösningar använder telemedicin och mobilhälsoapplikationer. Under de senaste två åren har stordataanalyser för epidemiologisk övervakning visat sig vara användbara för att bekämpa pandemin. I till exempel Tunisien lanserades *Tobba.tn*, en digital plattform för konsultation på nätet, av en grupp läkare ([25]).

4.6 *Digital bankverksamhet* är ett effektivt verktyg för att förverkliga finansiell inkludering, och banktjänster i mobiltelefonen har redan tidigare bevisat sin roll. Finanstekniska lösningar kan främja den digitala omvandlingen och stärka den finansiella inkluderingen. Dessa tjänster håller på att ta över och syftet med dem är att helt avskaffa användningen av checkar och kontanttransaktioner, vilket skulle kunna leda till en utestängning av äldre personer som kanske inte har nödvändiga digitala färdigheter.

4.7 *E-juridik* underlättar tillgången till juridiska tjänster samt minskar kostnaderna för domstolsförhandlingar, inlagor osv. och den tid som behövs för att få tillgång till dem.

([20]) Sidło, K., ”Digital Transformation in the Southern Neighbourhood”, *EuroMeSCo Euromed Survey*, 2021.

([21]) El Kadi, T.H., ”Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, *IEMed Mediterranean Yearbook*, 2020.

([22]) I detta projekt föreslås till exempel att plattformens ägare ska vara EU, kommuner, universitet, företag eller utbildningsministerier i Turkiet, Marocko, Egypten och Algeriet: Akpınar P., van Heukelingen, N., Babüroğlu O.N. och Durukan, F.R., ”A new formula for collaboration: Turkey, the EU & North Africa”, 2022.

([23]) ”Digital Government Review of Morocco”, OECD, 2018.

([24]) El Kadi, T.H., ”Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, IEMed Mediterranean Yearbook, 2020.

([25]) El Kadi, T.H., ”Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, IEMed Mediterranean Yearbook, 2020.

4.8 Med tanke på den nuvarande effekten av den globala uppvärmningen, den minskande livsmedelskedjan och de högre livsmedelspriserna kan jordbruksindustrin bli mer konkurrenskraftig och effektiv genom att tillämpa precisionsjordbruk och genom att använda stordata och blockkedjeteknik. Detta kan leda till hög effektivitet när det gäller vatten, förvaltning av näringsämnen i marken och sjukdomsbekämpning med avancerad temperaturövervakning och mindre behov av arbetskraft ([26]) och därmed bli ett verktyg för att begränsa klimatproblemen.

4.9 Mönstret för internetanvändning varierar mellan Medelhavsländerna. I länderna i södra Medelhavsområdet dominerar internetanvändningen via mobiltelefoner och sociala medier. Till skillnad från länderna i norra Medelhavsområdet är dock onlineshopping inte särskilt vanligt. Detta kan till viss del förklaras av finansiell utestängning och av att relativt få har bankkonto i söder ([27]).

5. **Hinder för digitalisering**

5.1 Ett av de största hindren för digitalisering är den digitala klyftan, som inte bara finns mellan länder, inte minst när det gäller länderna i Medelhavsområdet (det finns betydande klyftor i 2021 års upplaga av Network Readiness Index – NRI ([28])). På nationell nivå har olika befolkningsgrupper inte samma tillgång till tekniska verktyg. Klyftan finns mellan män och kvinnor, landsbygd och stad, unga och äldre. Ur ett företagsperspektiv finns det en digital klyfta baserad på storlek och verksamhetssektor, där mindre företag – till skillnad från större företag – ställs inför orimliga kostnader inte bara i fråga om material utan också, och framför allt, på grund av behovet av att höja arbetstagarnas kompetens. Andra socioekonomiska faktorer, såsom inkomst- och utbildningsnivåer, kan vara en källa till digital utestängning.

5.2 De flesta av länderna i det södra grannskapet har betydande luckor i den mobila internettäckningen. Detta problem uppstår särskilt i geografiskt stora länder såsom Algeriet och Libyen och, i mindre utsträckning, Egypten. Investeringar i digital infrastruktur och uppbyggnad av stabila höghastighetsuppkopplingar till internet är avgörande i landsbygdsområden, där digitaliseringen kan vara en potentiell hävstång för tillväxt för alla ([29]).

5.3 Digital analfabetism, som är vanligare bland personer med lägre utbildningsnivå, lyfts ofta fram som ytterligare ett hinder för digitaliseringen. Detta kräver reformer av utbildnings- och yrkesutbildningsprogram så att de omfattar viktiga digitala färdigheter för den framtida arbetsmarknaden. Digitaliseringen betraktas också som en del av de anställdas kompetensutvecklingsbehov.

5.4 Kön är en annan faktor som påverkar digital kompetens, där män i allmänhet har bättre tillgång till digitala verktyg och därmed bättre digitala färdigheter. I Tunisien använder 72,5 % av männen internet medan denna siffra är 61,1 % för kvinnor. Vissa länder har redan överbryggat den klyftan. I Slovenien är denna klyfta till exempel mindre än 2 procentenheter, med 87,2 % av männen och 86 % av kvinnorna som använder internet. Turkiet har å andra sidan en djupare könsklyfta när det gäller tillgång till internet, som uppgår till 11,2 procentenheter (ITU World Telecommunication/ICT Indicators). EU:s medlemsstater har åtagit sig att överbrygga klyftan mellan könen när det gäller digitala färdigheter senast 2030 genom att utveckla strategier för att uppmuntra flickor att läsa IKT-ämnen och övervaka framstegen genom resultattavlan Women in Digital (WiD).

6. **Risker i samband med digitaliseringen**

6.1 Den ökande oron för att regeringar, företag och medborgare gradvis förlorar kontrollen över sina data gör att frågan om ”digital suveränitet” uppmärksammas. Detta påverkar också ländernas innovationsförmåga och förmågan att utforma lagstiftning i en digital miljö ([30]). Dessa farhågor är motiverade eftersom Europa och Medelhavsområdet släpar efter när det gäller investeringar i AI, samtidigt som förekomsten av utländska jättar inom sociala medier får en allt mer betydande roll.

([26]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om energiomställningen och den digitala omställningen i landsbygdsområden (yttrande på eget initiativ) (EUT C 486, 21.12.2022, s. 59).
([27]) El Kadi, T.H., ”Uneven Disruption: Covid-19 and the digital divide in the Euro-Mediterranean Region”, IEMed Mediterranean Yearbook, 2020.
([28]) https://networkreadinessindex.org/nri-2021-edition-press-release/
([29]) ”Smart Cities and Inclusive Growth”, OECD, 2020.
([30]) EPRS Briefing ”Digital Sovereignty for Europe” (PE 651.992 – juli 2020).

6.2 Vissa av Medelhavsländerna är ovilliga att ge sig i kast med en snabb digital omställning. Den politiska oviljan beror på rädslan för att förlora kontrollen över befolkningen, vilket leder till filtrering och censur. Samtidigt kan digitala verktyg göra det möjligt för det civila samhällets organisationer att göra sina röster hörda och främja demokrati. Tunisiens nationella dialogkvartett, som tilldelades Nobels fredspris 2015, är ett exempel på den viktiga roll som organisationer i det civila samhället kan spela i en fredlig övergång i ett samhälle.

6.3 Eftersom digitaliseringen banar väg för social och ekonomisk utveckling bör en oberoende myndighet införa ett lämpligt digitalt regelverk som främjar principer om digitala rättigheter, såsom nätneutralitet.

6.4 Snabb digitalisering ökar risken för cyberhot. Myndigheternas roll är avgörande för att skapa en väl utformad rättslig ram för att skydda användarna. I nuläget har Marocko, Tunisien, Algeriet och Egypten antagit cybersäkerhetslagar. Dessa lagar saknar dock delar om dataskydd ([31]). Det är viktigt att skydda känsliga personuppgifter, t.ex. hälsorelaterade uppgifter.

6.5 Dataskydd håller på att bli ett av de viktigaste områdena i den digitala omställningen. Frågan om ägarskap och skydd av den enorma mängden data står högt upp på beslutsfattarnas dagordning. Detta beror på den kraftiga ökningen av stordataanalyser och på att plattformar för sociala medier håller på att få makt och inflytande utan dess like. Det uppges att regelverket i det södra grannskapet fortfarande är underutvecklat och att lagstiftning om ny teknik inte antas tillräckligt snabbt ([32]). Det finns länder som till och med uttrycker en brist på politisk vilja att göra framsteg på detta område. Frågan är ännu mer brådskande när det gäller känsliga data, till exempel i fråga om hälsoapplikationer och hälsoplattformar. Det finns i synnerhet skepsis i de sydliga länder där lagstiftning om dataskyddsförordningen och liknande integritetsskydd fortfarande kanske inte finns. I Europa syftar rättsakten om digitala tjänster och rättsakten om digitala marknader till att skapa ett säkrare digitalt utrymme för användarna och samtidigt främja innovation och konkurrenskraft.

6.6 Digital piratkopiering är ännu en fälla i digitaliseringen. Digitaliserade skapelser som omfattas av immateriella rättigheter är extremt enkla och billiga att kopiera och distribuera i stor skala. Kreativa företag kommer att lida mer av detta fenomen, och i avsaknad av ändamålsenlig lagstiftning kommer konstnärers och kreativa arbetstagares affärsmodeller att bli ohållbara.

6.7 Digitalisering kan leda till förtryck av medborgarna. I vissa länder står de digitala rättigheterna under attack från myndigheternas sida eftersom digitaliseringen betraktas som ett övervakningsmedel. På grund av pandemin har till exempel platsspårningsapplikationer använts för att övervaka virusets spridning, vilket väcker oro över de mänskliga rättigheterna ([33]). Möjligheten att spåra varje digital aktivitet utgör ett allvarligt hot mot demokratin och kan användas som ett medel för förtryck. I 2021 års upplaga av rapporten ”Freedom of Net” rankas Frankrike högst med 78 av 100 poäng, Italien 76, Tunisien 63, Marocko 53, Libanon 51, Jordanien 47, Turkiet 34 och Egypten 26 ([34]).

6.8 Den ihållande digitala klyftan kan eventuellt leda till större ojämlikhet och skillnader inom Medelhavsområdet. Vissa länder saknar den digitala infrastrukturen (täckning eller tillgång till fast bredband), eller så kan vissa avlägsna områden och landsbygdsområden helt enkelt lämnas utan täckning eller 4G/5G-nät. En annan källa till klyftan är bristen på digitala färdigheter bland befolkningen och digital analfabetism. Låg digital kompetens är framför allt vanligare i länderna i söder, särskilt bland kvinnor och äldre personer ([35]).

([31]) Langendorf, M., ”Applying Europe’s Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls”, IEMed. Mediterranean Yearbook, 2021.
([32]) Sidło, K., ”Digital Transformation in the Southern Neighbourhood”, EuroMeSCo Euromed Survey, 2021.
([33]) Langendorf, M., ”Applying Europe’s Digital Agenda in Mediterranean Partner Countries: Opportunities and Pitfalls”, IEMed. Mediterranean Yearbook, 2021.
([34]) https://freedomhouse.org/policy-recommendations/internet-freedom.
([35]) Sidło, K., ”Digital Transformation in the Southern Neighbourhood”, EuroMeSCo Euromed Survey, 2021.

6.9 Bildandet av teknikjättar skapar ett hinder för rättvis konkurrens på de digitala marknaderna. Skatteundandragande gör marknaderna orättvisa för lokala framväxande små och medelstora företag, som mycket sannolikt inte kommer att överleva. Det bidrar också till en digital kompetensflykt. En annan risk som är förknippad med teknikjättarna är deras förmåga att absorbera framväxande aktörer, vilket skapar monopol och förhindrar att digitala nav skapas i Europa och Medelhavsområdet. Detta kan bero på avsaknaden av ett regelverk, och till och med på skattekryphål för multinationella företag som inverkar negativt på den rättvisa konkurrensen.

6.10 Frånvaron av ett verkligt genomförande av FN:s konventioner om mänskliga rättigheter och ILO:s konventioner i vissa stater i Medelhavsområdet utgör ett hinder för inrättandet av oberoende organisationer i det civila samhället – däribland icke-statliga organisationer, oberoende fackföreningar och arbetsgivarorganisationer – och äventyrar därmed den hållbara digitala omställningen. EESK betonar därför uttryckligen att FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna och ILO:s konventioner måste genomföras ambitiöst i alla stater i Medelhavsområdet så att den digitala omställningen verkligen kan bidra till en gynnsam ekologisk, ekonomisk och social utveckling.

6.11 Dessutom utgör kriget i Ukraina ett stort hot mot länderna i hela regionen och skulle kunna förknippas med högre risker för cybersäkerhetsattacker.

Bryssel den 14 december 2022.

Christa SCHWENG
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande